

Dane Zajc

SVETLOBA OTROŠTVA

Imel sem drugačno otroštvo kot večina mojih vrstnikov, ki se ukvarja s pisanjem. Prihajam iz posebnih razmer, iz posebnega načina življenja. Res je sicer, da se življenjske razmere v zadnjih desetletjih tako hitro spreminjajo, da vsaki novi generaciji, ki pride, način življenja, ki ga je imela prejšnja generacija, pomeni čisto eksotiko, res pa je tudi, da sem odraščal v posebnih krajih, na posebnem parobku Slovenije, v posebni družini in da je bilo normalno nadaljevanje mojega otroštva prekinjeno zaradi vojske.

Danes ni pomembno, če barvam to otroštvo s temnimi ali s svetlimi barvami, saj je naše otroštvo past, katere si nismo sami nastavili. V vsakem, še tako zavrženem otroštvu, so svetli trenutki, ki so zunaj dogodkov, ki ogrožajo življenje, in so čista hrana rasti. So nekaj, kar prinesemo v telesu, ukaz naših prednikov, naj jih nadaljujemo, in ta ukaz je svetel, ker je čista vitalnost.

Ko danes delam povezave s časom otroštva, jih delam zunaj materialnega: največje pribežališče za spomine, pribežališče, ki hrani vonje in zvoke, je zgorelo, ko se je končala doba, o kateri govorim. Spremenil se je kraj, spremenili so se ljudje. In tako moram misliti o svojem otroštvu na čisto predstavn način sanj in zasanjanosti, kjer ni nobene verifikacije. Ampak brez tega sanjskega bi bilo moje prebivanje še bolj brez korenin, kot je. Te načete korenine so moj temeljni odnos do sveta: vse je obseženo in začeto v letih, ko sem telesno rasel. V tistih letih smo v neposredni zvezi s svojimi predniki: njihovi geni nam prišepetavajo, nas vodijo, si nas lastijo in nas zavajajo. Hočejo nas vsak zase, hočejo se nadaljevati v nas.

Od njihovih zapeljivih glasov, ki jim prisluškuje naša neuka kri, smo velikokrat zmedeni, delamo reči, ki niso naše. Ko se potem začnemo upirati nekaterim glasovom, postanemo tisto, kar smo: nekakšna zmes, nekakšna nova, ki je naša osebnost.

Je še čas. Čas mineva za tiste, ki ga ne čutijo, počasi. Najbrž je to povezano z začudenjem. Manj ko se čudim svetu, rečem in ljudem okoli sebe, hitreje mineva čas. Nikoli več ne bom bral nobene knjige tako, kot sem jo bral, ko sem bil otrok. Bral sem jo na ta način, da sem s knjigo živel v pokrajini, času in gibanju. Da sem resnično trpel z njenimi junaki, da se še zmeraj spomnim grenkobe, ki se je preselila vame iz grenkobe knjige.

In letni časi. Kakšne neskončnosti so bila poletja, jeseni, zime, kako se je pomlad zbudila z mnogimi znaki in kako dolgo je trajala. Kadar hočem najti ravnovesje v sebi, se skušam povrniti v mirne, dolge prostore časa iz otroštva. Kadar hočem pisati, pišem ob tiktakanju časa iz svojega prvega zavedanja sveta. Samo otrok

doživlja svet na način, ki je podoben doživljanju sveta tistega, ki piše pesmi. In kadar obstanemo, kadar nas napolnita mir in soglasje s tistim, kar nas obdaja, je to samo spomin na edinstveni čas, ki smo ga doživljali v prvih dneh, je samo tenek most med nami in tistim nevednim, ampak strašno občutljivim bitjem, ki smo bili nekoč mi sami.

Sebe otroka gledam kot vsega spoštovanja vredno bitje, veliko bolj spoštovanja vredno, kot je tole bitje, ki živi moje odraslo življenje. Zato to bitje, zagledano v svet odraslih, ne prinaša nobenega ključa za pisanje poezije za otroke. Spominjanje na otroštvo je samo predstavna pot, na kateri srečam sebe, otroka. A kaj pa bi rekel sebi otroku, če bi se zares srečal? Bi se pogovarjal s sabo v pesmih? Ne verjamem. Z nobenim otrokom se ne pogovarjam tako. Če bi pred tistim iluzornim otrokom, ki se je prelevil v odraslo obliko na ta način, da živi v drugačnem času še zmeraj isto in enako otroško življenje, meni nedostopno, če bi torej pred njim začel prekopicovati svoje pesniške kozolce, bi se najbrž za zmeraj odvrnil od mene. Saj sem rekel, da je vsega spoštovanja vredno bitje in se mi prikaže samo od časa do časa in zmeraj drugače osvetljen, zmeraj drugače čuteč, ki zmeraj misli nekaj drugega, kot je mislil ob zadnjem srečanju. Ta srečanja se ne zgodijo po moji volji, ampak po zakonitostih spominjanja, po lastnih spremenjenih življenjskih legah. Torej nisem jaz tisti, ki jih narekujem, čeprav seveda vem, da sem edini dom, v katerem živi moje otroštvo. Pomembno pa je, da se spominjanja ne dogajajo v svetu poezije, ampak prej v svetu moralnih kategorij ali pa v svetu čistega čutenja zgubljenega časa.

Samo kadar moram na »bralnih značkah« funkcijonirati kot pesnik in odgovarjati na klišejska vprašanja, ker sem pač telesni predstavnik tistega, kar je šola določila, da je poezija, tako kot bi bil Križanič telesni predstavnik matematike, me od šole pokvarjeni otroci prisilijo, da govorim o svojem otroštvu, kot da bi bilo to kakšno otroštvo kakšnega pesnika. Ampak takrat sem lažni pesnik, ki čudno sprevrča tisto, kar je njemu samemu nejasno in začinja stavke: »To vprašanje ...« Otroci pa sprašujejo vprašanja, na katera jih odgovori ne zanimajo, in pričakujejo od mene, bogve od katerega mojega predhodnika razvajeni, da bom najmanj znal žvižgati na prste na nogah. Takrat govorim o svojem otroštvu, kot da bi bilo to zares kakšen živ izvir navdihov za otroške pesmi. Ampak seveda lažem. Seveda je pisanje za otroke eno in otroštvo drugo.

Pisanje za otroke je čisto estetsko dejanje, je ustvarjalno dejanje, je približevanju neodraslemu svetu, ki je poln osvobojenih premišljanj in čutenj, ki najde povezave, kjer povezav ni, in mu neumnost ne pomeni zaničevanja vrednega spotikljivega, zasmeha vrednega pojava, ampak je neumnost sprožilo za vdor novih neumnosti, ki z odraslim svetom nikakor niso zvezane. Pisanje pesmi za otroke je popotovanje v svet nemogočega, je ustvarjanje utopičnega in je tako tisto, kar imenujemo avantura.

Otrok, katerega se spominjam, pa gre z mano skozi življenje, ki seveda ni namenjeno samo poeziji, raje narobe. Začutim ga, da stoji za mano, kadar sem v kočljivih življenjskih legah, kadar mi manjka poguma, kadar je treba narediti korak, ki zahteva veliko moči, takrat je tako, kot da sva dva: odrasli, ki okleva, in otrok, ki zaupa vanj.